

УДК 364 (477): 005.745

С 70

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(протокол № 13 від 28 травня 2024 року).*

Соціальна робота: виклики сьогодення : Збірник наукових праць за матеріалами XIII Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. О. В. Сороки, С. М. Калаур, Г. В. Лещук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2024. 268 с.

У випуску вміщено матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, проведеної кафедрою соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в м. Тернопіль 25–26 квітня 2024 року.

УДК 364 (477): 005.745

© ТНПУ імені В. Гнатюка, 2024

ЗМІСТ

I. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ Error! Bookmark not defined. 10

Баранюк Василь

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ 10

Волошенко Марина

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА У МОЛОДІ 13

Глядик Богдан

ІНТЕГРУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ СОЦІОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ 18

Іскерський Іван

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ 23

Калаур Лідія

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ 27

Калаур Світлана

МЕДІАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОBOB'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ 32

Кислюк Жанна

ЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТА ІЗ ЗДОРОВИМ СПОСОБОМ ЖИТТЯ 37

Кравчина Тетяна

ПСИХОДІАГНОСТИКА РЕФЛЕКСІЇ ЯК МЕТОД ІЇ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ У ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ 41

Купенко Олена

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ АКТУАЛЬНІСТЬ І ПРАЦЮВАТИ НА ВИПЕРЕДЖЕННЯ? 46

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛЮДЕЙ
ЛІТНЬОГО ВІКУ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
136

Конончук Антоніна

ПОСЛУГА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ: ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО
ОБСЛУГОВУВАННЯ 141

Костіна Валентина, Силиверст Юлія

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО
ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ДО
УМОВ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ
ЗАСОБАМИ 147

Кульчицький Тарас, Савка Володимир

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ 151

Левченко Євгеній, Гончаренко Олена

ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ МАЮТЬ
СТАТУС УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ 156

Лехолетова Марина

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ЗАХИСТІ ПРАВ
ДИТИНИ 160

Лешук Галина, Довганюк Ольга

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ В СВІТІ 163

Лешук Галина, Романів Марія

АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З
ВРАЗЛИВИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ 166

Лешук Галина, Юзва Любов

СОЦІАЛЬНА ІЗОЛЯЦІЯ ТА ДИСТАНЦЮВАННЯ ЯК
СОЦІАЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА
170

Максимишин Марія, Турчин-Кукаріна Ірина

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З
БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ
ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ 174

Матяш Діана, Гончаренко Олена

Марина Лехолетова

*кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ЗАХИСТІ ПРАВ ДИТИНИ

Автор порушує питання щодо захисту прав дитини та ролі соціального працівника у цьому процесі. Подано аналіз нормативної бази в контексті соціальної роботи та забезпечення найкращих інтересів дитини. Наведено шляхи залучення дітей до прийняття рішень (модель Харта). Схарактеризовано обов'язки соціального працівника у захисті прав дитини.

Ключові слова: дитина, найкращі інтереси дитини, права дитини, соціальний працівник, соціально-правовий захист.

Забезпечення найкращих інтересів дитини залишається одним із ключових завдань соціальної політики в Україні і набуло особливої актуальності в умовах воєнного стану. Пріоритет захисту прав дитини закріплено у Конвенції ООН про права дитини, яку Україна ратифікувала у 1991 році. Зокрема, у статті 3 Конвенції зазначено, що «в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини» [2]. Так, все частіше науковці наголошують на необхідності підвищення рівня правової обізнаності населення та відповідної правової підготовки фахівців, які покликані захищати права отримувачів послуг. Зокрема, формування готовності фахівців соціальної сфери до соціально-правового захисту отримувачів соціальних послуг належить до пріоритетних напрямів професійної підготовки [3].

В Енциклопедії освіти зазначено, що «забезпечення прав дітей – діяльність спрямована на реалізацію, охорону й захист прав дітей, що виконується командою фахівців соціальної сфери на засадах суб'єкт-суб'єктної (партнерської) взаємодії з дитиною та її сім'єю» [1, с. 786].

Ознаками забезпечення прав дитини є: повага до дитини та визнання суспільством її прав; відображення положень Конвенції ООН про права дитини в нормативно-правових актах; визначення суб'єктів, відповідальних за забезпечення прав дитини та її захист; визнання фахівцями соціальної сфери власної причетності до проблем забезпечення прав дитини, а також визначення відповідальності а цю діяльність; професійний рівень та кваліфікація фахівців соціальної сфери, що дає їм змогу якісно забезпечувати права дитини [6, с. 44]. Взаємодія державних установ і неурядових організацій щодо закріплення прав дітей на законодавчому та соціальному рівнях є соціально-правовим захистом, в основі якого закладено пріоритет найкращих інтересів дитини. Як суб'єкт соціально-правового захисту дітей соціальний працівник може виступати представником державної установи, громадської або благодійної організації, фізичної особи.

В змісті Закону України «Про соціальні послуги» (2019) окреслено форми соціально-правового захисту, а саме: консультування з питань чинного законодавства; захист прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; оформлення правових документів; захист прав та інтересів особи тощо [5]. Коли мова йде про захист прав дитини, створення для неї безпечних умов існування, наприклад, при позбавленні батьківських прав, то соціальний працівник може залучатись до судових засідань. Його обов'язками можуть бути: вивчення проблем та потреб родини в якій виховується дитина; вивчення найближчого оточення та пошук ресурсів; пошук можливостей психолого-педагогічного впливу; допомога у розв'язанні соціальних проблем у сім'ї; соціальний супровід; співпраця з причетними до справи організаціями; надання свідчень під час судових засідань. У процесі розгляду справ, дитина має право брати участь в ухваленні рішення, її повинні вислухати та почути.

З метою залучення дітей та молоді до прийняття рішень, використовують модель «Сходи участі Харта» [7], яку вперше було

опубліковано Роджером Хартом у 1992 році. Зокрема, модель включає вісім сходинок (рівнів) прийняття рішень дітьми та молоддю: маніпуляція, декорація, формальна участь, інформування, консультування та інформування, проєкти ініційовані дорослими з залученням дітей, проєкт ініційований дітьми з залученням дорослого, проєкт ініційований дітьми з прийняттям спільних рішень з дорослими. Варто розуміти, що результат буде поступовим, залежно від того, чи створені для цього відповідні умови. Важлива готовність дитини брати відповідальність за власні дії та прийняті рішення у майбутньому.

Науковці Н. Датченко, Ж. Петрочко зазначають, що забезпечення найкращих інтересів дитини в умовах війни передбачає: моніторинг та обмін інформацією щодо місця перебування та становища дитини, її потреб та інтересів, а також батьків/опікунів, братів і сестер дитини; пошук та возз'єднання сімей; психосоціальна підтримка та соціальні послуги дитині та її сім'ї; всебічна гуманітарна підтримка біологічних сімей дітей; у разі потреби дотримання виключної пріоритетності влаштування дитини в сімейне середовище; розвиток альтернативних форм догляду за дитиною, якщо батьки втратили можливість піклуватись про неї; урахування думки дитини під час вирішення питань, що її стосуються; ефективна взаємодія суб'єктів між собою та з інститутами громадянського суспільства для ухвалення ефективного рішення [4, с. 74]. В цьому контексті соціальний працівник, із залученням фахівців: здійснює збір та аналіз інформації; визначає проблеми та потреби дитини; здійснює планування відповідних дій; підбирає метод розв'язання проблеми для оптимального її вирішення; аналізує отримані результати.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти : енциклопедія / ред. В. Кремень. 2-ге вид. Київ, 2021. 1144. С. 786.
2. Конвенція ООН про права дитини. Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989. Верховної Ради України № 995_021 (редакція від 16.11.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 15.04.2024)

3. Лісовець О.В. Соціально-правовий захист у практиці соціальної роботи: теоретичний аналіз. *ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Соціальна робота. 2017. № 1(1). С. 17–19.
4. Петрочко Ж., Датченко Н. Забезпечення найкращих інтересів дитини в умовах війни в Україні. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 3. С. 82–90. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.11>
5. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII (Редакція від 31.12.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 15.04.2024)
6. Соціальна робота з вразливими сім'ями з дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч.1 / З.П. Кияниця, Ж.В. Петрочко. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.
7. Hart R. A. Stepping back from «the ladder»: Reflections on a model of participatory work with children. In *Participation and Learning: Perspectives on education and the environment, health and sustainability*. 2008. PP. 19–31. Netherlands: Springer. <https://www.springer.com/gp/book/9781402064159>

Галина Лещук

*доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

Ольга Довганюк,
*студентка IV курсу ОПІ «Соціальна робота»,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені В. Гнатюка,
м. Тернопіль*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СВІТІ

У статті схарактеризовані основні проблеми, з якими стикається сучасна соціальна робота та система соціального захисту. Розкрито взаємозв'язок соціальних проблем із економічними та демографічними.

Ключові слова: *соціальний захист, соціальна робота, соціальні проблеми.*

У світлі змін, які мають місце в економічній, політичній і соціальній сферах, тема соціального захисту є актуальною та затребуваною. Перед вченими та практиками постає завдання переосмислення ідеї соціального захисту, його теоретико-концептуальних положень в умовах існуючої

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩА ЛІНГВІСТИЧНА ШКОЛА (WSL), М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
ГУМАНІТАРНО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯНА ДЛУГОША (UJD),
М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
УНІВЕРСИТЕТ HUMANITAS, М. СОСНОВЕЦЬ, ПОЛЬЩА
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. А. С. МАКАРЕНКА
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г. С. СКОВОРОДИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ЗБІРНИК ТЕЗ
XIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«СОЦІАЛЬНА РОБОТА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»
25-26 квітня 2024 р.**

**Зміст статей подано в авторській редакції.
За заг. ред. О. В. Сороки, С. М. Калаур, Г. В. Лещук**